

De ambachtelijke technieken van Femmie Duiven

De objecten van Femmie Duiven bevatten vaak ambachtelijke textiele technieken gecombineerd met onder andere gips, zand, steen of glas. De kleuren die ze gebruikt, hebben in veel gevallen een direct verband met het toegepaste materiaal: kleur wordt materiaal en materiaal wordt kleur.

Anton Staartjes

De materie van kleur

'Mijn werk zit vol tegenstellingen', zegt Femmie Duiven (1949) over haar beelden en objecten. Na een opleiding tekenen en schilderen aan Academie Minerva in Groningen ging ze naar de beeldhouwafdeling van de Gerrit Rietveld Academie (1989-1993). Duiven: 'Aanvankelijk maakte ik met bouwmaterialen als gips, steen en metaal vormen die verwezen naar sculpturen uit de jaren vijftig. Deze harde materialen combineerde ik dan met zachte door bijvoorbeeld een vorm van gips met wit velours te beplakken. Niet alleen ontstond zo de illusie van luxueus marmer, het was ook een verwijzing naar erotiek en sensualiteit.'

De huid van een object werd een steeds belangrijker onderdeel in mijn werk. Ooit staarde ik naar een intens blauwe lucht. Het overweldigde me, maar ik kon het niet duiden. Een gipsbeeld met een plooiend oppervlak beplakte ik met felblauw velours alsof de hemel een opvouwbaar ding kon worden. Het was het begin van een reeks kleurige objecten met een relatie tot het menselijk lichaam. Ze ontstonden als tekeningen in de ruimte. Het oppervlak maakte ik sensueel door het te beplakken met zachte materialen als fluweel, badstof of bont.'

Het gebruiken van kleur werd voor Femmie Duiven werken met de materie van kleur. Een jeugdherinnering van haar waren de klompjes waarmee ze als kind door de sneeuw liep. Duiven: 'De sneeuw bleef onder de klompjes plakken. Dit had tot gevolg dat de klompjes, als een soort plateauzolen, steeds hoger werden. In mijn herinnering liep ik door een wit sneeuwlandschap en werd steeds groter. Dat idee gaf ik vorm met purschuim en bolletjes piepschuim (polystyreen). In het object dat ik ervan maakte, zijn de klompjes duidelijk herkenbaar (zie afb. 2). Ze staan op een verhoging en zijn omgeven door bolletjes piepschuim. Dat is de sneeuw, de witte materie. Het is dan ook direct werken met witte materie; sneeuw en de piepschuimbolletjes zijn wit. Het is niet zo dat ik iets met witte verf wit schildert.'

Stenen

In Marokko bevinden zich uitgestrekte steenwoestijnen, de zogenaamde hamada's. Ze liggen vol met grote en kleine steentjes. Duiven: 'De meeste stenen die er liggen zijn grijs, maar een enkele keer zitten er mooie roze steentjes tussen. Tijdens de diverse reizen die ik door het

gebied maakte, wandelde ik regelmatig door de hamada's. De roze steentjes die ik mooi vond, raapte ik op en stak ze – eigenlijk zonder bedoeling – in mijn zak. Thuis gekomen kwam ik de steentjes weer tegen en legde ze als een souvenir bij elkaar. Na een aantal jaren had ik een cirkeltje met steentjes; een stukje land-art. Door ze in de vorm van een cirkel met een borduursteek op een ondergrond te naaien, maakte ik er een mozaïekje van. De roze kleur van de steentjes versterkte het idee dat het om een gezicht ging. In het object dat ik ervan maakte, gebruikte ik de steentjes als het hoofd. De klompjes en de stenen zijn natuurlijk anekdotes, maar geven wel goed aan hoe materiaal en kleur in mijn werk terecht zijn gekomen.'

Een steensoort die vanwege de kleur Femmie Duiven inspireert, is lapis lazuli. 'Het is de steen waar het pigment voor ultramarijn uit gewonnen werd', legt zij uit. 'De geschiedenis vind ik erg interessant. Ultramarijn was een duur pigment. Een kilo steen leverde hooguit 2 à 3 gram zuiver pigment op. Vanwege de hoge prijs werd het door schilders alleen gebruikt in de kleding van Jezus en Maria. In de veertiende en vijftiende eeuw was Afghanistan een belangrijke vindplaats van lapis lazuli. Het kwam per boot naar Europa, Venetië was de belangrijkste aanvoerhaven. Zo komt het aan zijn naam ultramarijn, afgeleid van het Latijn oltromario, wat 'van over de zee' betekent.'

Op het Waterlooplein kocht ik een hoeveelheid lapis lazuli-steentjes. Daar maakte ik onder andere een object van dat ik *Oltromarino* noemde (zie afb. 4). Het is een blauw hoofd met een gezicht gevormd door lapis lazuli-steentjes. Ik heb het hoofd iets hoger dan mijzelf op een paal geplaatst, zodat het ver weg over de zee kan kijken. De paal is bedropen met gips, als het schuim van de golven.'

Henna

Femmie Duiven maakt regelmatig lange reizen. Een geliefd reisdoel van haar is Noord-Afrika. Ze gaat niet op reis met vooraf het plan om iets te gaan onderzoeken, maar voor de ervaring van leegte, stilte en rust in de woestijnlandschappen. Duiven: 'Het landschap heeft in mijn werk altijd een rol gespeeld. Ik groeide op in Drenthe op een boerderij met rondom uitgestrekte weilanden en heidevelden. Tijdens mijn vele reizen ontwikkelde ik een sterke voorkeur voor de weidse vlaktes van woestijnen.'

Er gebeuren tijdens mijn reizen altijd wel dingen die me bijblijven en inspireren. Door de wisselwerking met de mensen ter plekke kom ik ook in aanraking met hun werkwijzen, kunstzinnige uitingen en de materialen waarmee ze die tot stand brengen. Henna was zo'n "aanraking". Henna gebruik ik niet alleen vanwege de kleur. Dat komt omdat henna op ieder materiaal weer een andere kleur geeft. Ooit kocht ik in Marokko

1 Femmie Duiven, *Rozeroed*, 2007, textiel, steentjes, borduurgaren, binnenkant: purschuim, gips, lood.

2 Femmie Duiven, *Sneeuwklompjes*, 2008, purschuim en polystyreen.

3

enkele antieke wollen hoofddoeken die met allerlei hennatekens beschilderd waren. Behalve door de kleur, fascineerde de geheimzinnige betekenis van de afbeeldingen me. Na enig experimenteren bleek dat het oranje dat ik zocht alleen maar op wol tevoorschijn kwam. Op andere materialen werd de kleur telkens weer anders.

Op oude foto's zag ik hoe vroeger in Marokko henna niet alleen werd gebruikt om het haar te kleuren. Door de hennapap in het haar te laten drogen konden er allerlei ingenieuze kapsels mee worden gemodelleerd.

Een ander aspect van henna zijn de rituele en sociale functies. Tijdens mijn looptochten met kamelen logeer ik soms bij nomadenfamilies. 's Avonds bij een vuurtje, als een soort welkomstritueel, beschilderden de vrouwen mijn handen met allerlei symbolen. Henna is *baraka*, werd er dan gefluisterd. Baraka betekent in het Arabisch "heilig", "zegenend" of "genezend". Ooit hoorde ik het verhaal van iemand over zijn gebroken arm. Na een mislukte poging die in een ziekenhuis met gips te spalken ging hij naar een natuurgenezer. Deze gebruikte hennapap om de arm te spalken. Na droging wordt dat erg hard. De arm was - volgens de verteller - al na korte tijd genezen.'

Borst

Femmie Duiven vond in henna een toepassing als sculpturaal en betekenisgevend middel: 'Ik maak er een pasta van waarmee ik textiel of wol kan verstevigen of in een bepaalde vorm kan boetsen. Zo maakte ik het werk *Woltepel*, een borstvorm van ruwe wol, associërend aan bescherming en verzorging.

Hiernaast gaf ik met smokwerk vorm aan textiel. Smokwerk is een ouderwetse techniek om in textiel versterking en elasticiteit aan te brengen. Het werd vroeger in onder andere kinderjurkjes gebruikt. Door er plooiën in aan te brengen leek het net of er elastiek in was verwerkt. Het is een borduurtechniek bedoeld om vorm in textiel aan te brengen.

Later ging ik de op deze manier ontstane vormen insmeren met henna en modelleerde ik ze tot een soort koepeltjes. De structuur van het smokwerk en de bolle vorm refereren aan de vele marabout-gebouwtjes, verstrooid in het Afrikaanse landschap. Het zijn grafmonumenten van zogenoemde marabouts, vereerd vanwege hun wijsheid en hun vermogen om mensen te genezen. Tijdens een expositie vult de henna waar ik mijn objecten mee bedek de omgeving met een geur die ik associeer met troost, genezing en gastvrijheid. Daarom gebruikte ik

het woord *merhaba* als titel, hetgeen "welkom" in het Arabisch betekent.' (zie afb. 3)

Barokke decadentie

Voor een expositie in Zuid-Duitsland liet Femmie Duiven zich inspireren door de barokke decadentie van de door de koningen Maximiliaan en Ludwig II gebouwde paleizen. Duiven: 'De expositie was in een voormalige aardappelmeelfabriek, die nu als expositieruimte dienstdoet. Ik installeerde er twee werken met als materiaal rood fluweel, grijze kleislib en goudkleurige plastic haarklemmen. De werken waren een reactie op het aardse van de aardappelmeelfabriek en de decadentie van de paleizen. Het ene object bestond uit een op de grond liggende cirkel die ik grotendeels vol had gemeerd met nat kleislib. Het ander object was een zuil van roodfluweel met goudkleurige haarklemmen. Deze (opgehangen) zuil penetreerde het atrium van de fabriekruimte tot aan de eerst verdieping. De dragende functie van de zuil was slechts schijn, evenals de luxe en rijke uitstraling van het goud. Er ontstond een ironisch spel van tegenstellingen in de werken. Het publiek associeerde het samenspel van de objecten niet alleen met yin en yang maar ook met sensualiteit tussen het mannelijke en het vrouwelijk.'

Anton Staartjes is freelance publicist en redactielid.

Website

www.femmieduiven.nl

4

3 Femmie Duiven, *Merhaba*, 2008, textiel, borduurgaren (smokwerk), henna, vulling: polystyreenkorrels.

4 Femmie Duiven, *Oltamarino*, detail, 2008, textiel, lapis lazuli-steentjes, borduurgaren, gips, binnenkant: purschuim, gips.